

Mer av det beste i melken
50% mer protein, rik på kalsium og fettfri
TINE Styrk

Se, svenskene gjør fjellturen til planke-kjøring

Fulufjället i Sverige er den første nasjonalparken i Skandinavia tilrettelagt for besøkende etter nordamerikansk modell. En tur hit gir et blikk inn i fremtiden for norske parker.

FRILUFTSLIV

Ola Jordheim Halvorsen

Mikaela Berg
Foto

Fulufjället, Sverige

Anlegger man sti i et stykke natur, så vil de fleste mennesker gå på denne stien. Legges det en planke over en myr, vil de fleste av oss gå på planken og ikke i myra. Legges det to planker i bredden, kan kanskje en ustø pensjonist også bevege seg ut i sumpen.

Eller som her, langt inn i Fulufjället nasjonalpark i Sverige, hvor det er syv planker i bredden, så småbarnsfamilien Ulbricht fra Berlin kan trille barnevogn midt i den sjeldne og verneverdige urskogen.

- Så enkelt, selv for oss med en liten baby, sier familiefaren Frank Ulbricht fornøyd.

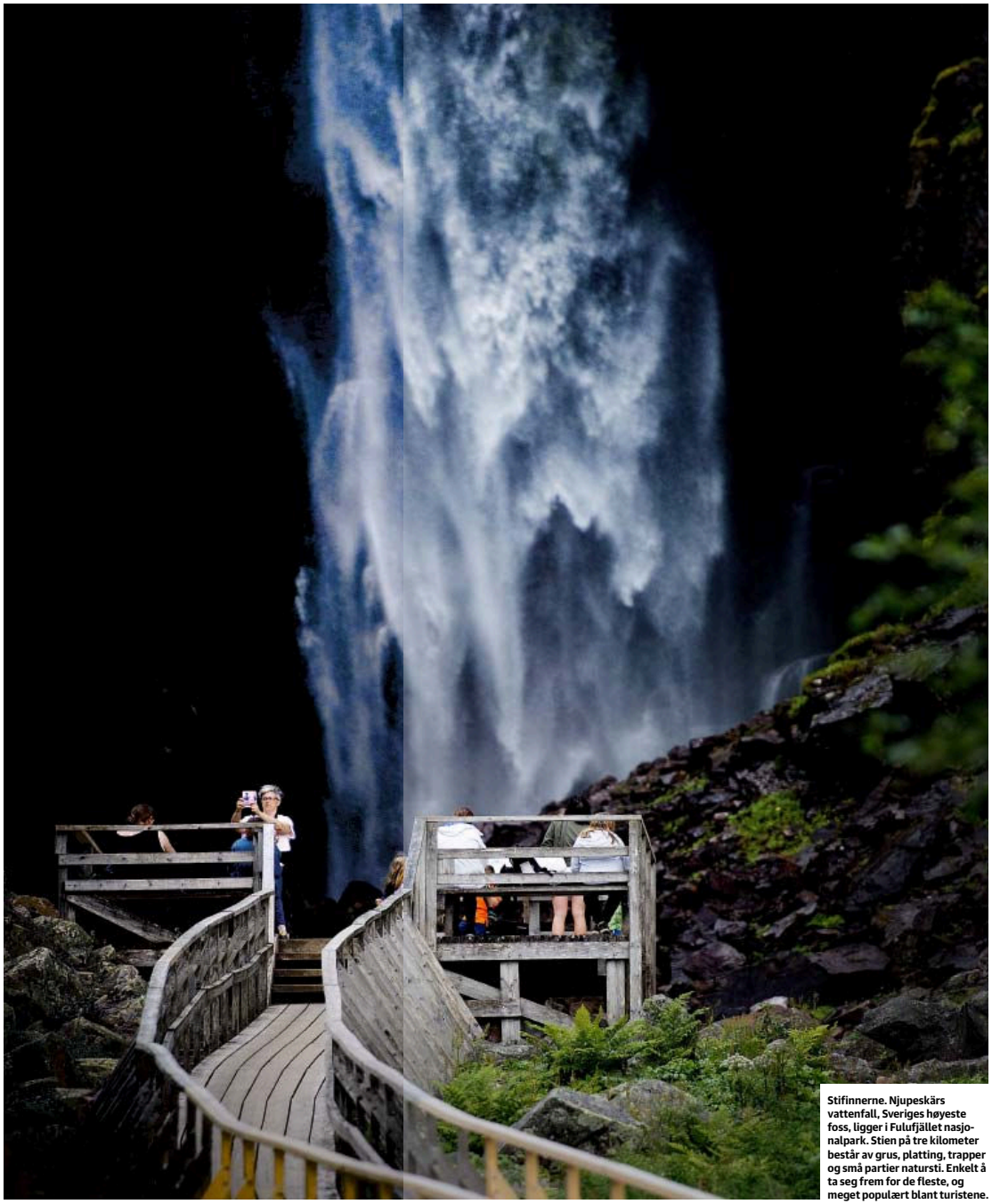
De er på vei mot Njupeskärs vattenfall, Sveriges høyeste foss og parkens store attraksjon. Her er ikke mobildekning, men representative økosystemer på alle kanter. Her er trapp der det er bratt, platting der det er vått, rekkverk der det er skarpt, og ellers er stien planet ut med grus. Og skulle man bli sliten finnes utallige benker å hvile seg på. Om halvannen uke kommer 22 ferske masterstudenter i naturbasert reiseliv fra Norges Miljø- og Biovitenskaplige Universitet (NMBU) hit på studietur. Ifølge reiselivsforskere gir parken et blikk inn i fremtiden for norske nasjonalparker.

Fulufjället
Nasjonalparken som både er norsk og svensk

Øst for Trysil

Fjellmassivet ligger øst for Trysil og er delt mellom Norge og Sverige. Svensk side fikk nasjonalparkstatus i 2002. Norsk side i 2012. På svensk side har nasjonalparken en egen inngangsport. På norsk side finnes knapt en antydning om at man er i vernet natur. På norsk side er det ikke turisthytter, lite merkede stier. I Sverige er parken tilrettelagt for besøkende etter nordamerikansk modell, med fire soner og en kjernerute så fremkommelig at man altså kan trille barnevogn.

Stifinnerne. Njupeskärs vattenfall, Sveriges høyeste foss, ligger i Fulufjället nasjonalpark. Stien på tre kilometer består av grus, platting, trapper og små partier natursti. Enkelt å ta seg frem for de fleste, og meget populært blant turistene.

Storslått natur. Fulufjället er den første parken i Skandinavia som er tilrettelagt for besøkende etter amerikansk modell. Meningene er delte.

Deler fjellet i soner

- Vi må forholde oss til forskjellige typer ev. besøkende. I Fulufjället finnes ulike soner med forskjellig grad av tilrettelegging. Vi drar hit for å reflektere over egen tradisjon for å håndtere bruk og vern, og for diskutere veien videre for reiselivsutvikling i norske nasjonalparker, sier Jan Vidar Haukeland, førsteamanuensis ved Norges Miljø- og Biovitenskaplige Universitet.

Svensk side av nasjonalparken er første i Skandinavia som har kopiert denne modellen. I sone én, som er parkens mest urørte del er det få stier, ingen hytter, og det ikke tillatt å jakte, fiske eller kjøre snøscooter. I sone to er det åpnet for elgjakt og kun tillatt å fly kjøttet ut av terrenget. Her finnes enkelte gamle hytter, men området er lite tilrettelagt for turister. Sone tre har et omfattende nettverk av stier og skiløyper, jakt og fiske tillates og også snøscooterkjøring i merkede traseer. Parkens mest tilrettelagte del er sone fire, som er avsatt til dagsturisme. Her er ikke lov å sove i telt eller hytter. Men det er hit de aller fleste legger turen.

Haukeland som har doktorgrad i turisme og forvaltning av nasjonalparker, tviler på at det blir amerikanske tilstander i norsk natur.

- Jeg var på reise i Yellowstone nasjonalpark, og ved en geysir var det satt opp tribuner. Da vannet sprutet jublet folk. Det var nesten som å være på en arena, sier han.

- Men jeg synes det er positivt at skandinaviske parker tenker nytt. Rundt en del attraksjoner er det viktig at det blir lagt til rette. Både for å skåne naturen og for at flere skal få tilgang til gode naturopplevelser, sier han.

Men denne stien leder også rett inn i en opphetet debatt om hvor tilrettelagt natur egentlig skal være. Blant annet er det full krangel om oslobyrådets planer om aktivitetssoner innenfor markagrensen, der det åpnes for mer tilrettelagte veier og inngrep.

Trillende lett. Familien Ulbricht fra Berlin er på villmarkstur og er glade for at de kan trille barnevogn innover de dype svenske skoger. Frank triller vognen, mens Marga bærer nyfødte Marlin. Barna Junis og Chiara løper.

- Alpinanleggene har løyper med ulik hardhetsgrad. Samme tankegang kan man få inn i det alminnelige friluftslivet, sier Peter Fredman, professor i naturbasert reiseliv.

Vel vitende om at ordene «tilrettelegging» og «natur» i samme setning, får puristene til å klikke.

- Man kan se for seg at flere av de mest kjente og tilgjengelige fjelltoppene i Norge kan få flere og bedre tilrettelagte stier på vei mot toppene. At én rute er lett fremkommelig. Det er sikkert en provoserende tanke for flere, men vi må regne med at etterspørselen etter skandinaviske naturopplevelser kommer til å øke fremover.

- Og europeere er ikke vant med allemannsretten, de er vant med tilrettelagte vernede områder.

I år lanserte myndighetene en ny besøksstrategi for landets 44 nasjonalparker som skal samles under en felles merkevare for å lokke turister. Merkeordningen, der selve logoen er utarbeidet av arkitektkontoret Snøhetta, skal utplasseres ved inngangen til parker og ved ulike punkter i naturen.

Slik som er gjort i Fulufjället.

- Etter at området fikk nasjonalparkstatus økte besøket med 40 prosent, sier Fredman

> **I tilrettelagt natur trenger man ikke ta ansvar, man kan stå utenfor og kikke inn, men man blir aldri en del av den**
> **Annette Bischoff**, forsker

Nedenfor Njupeskär er det bygget platting med benker der turistene kan nyte synet og høre bruset fra fossen.

Forflatning av naturen

- Vi har vært på tur i tre dager med telt, så det var godt å komme ned på denne stien. Men det er litt for lett, sier det belgiske paret Jolein og Andi.

Annette Bischoff, forsker og instituttleder ved idretts- og friluftslivsfag ved Høgskolen i Telemark, er meget kritisk til å kanalisere turister på denne måten.

- Når man åpner for å tilrettelegge for en bestemt opplevelse, fjerner man samtidig andre opplevelser. Det gjør naturen flat og forutsigbar, sier hun.

- Og når man går på sti som er planet med grus, så vil lyden overdøve opplevelsen av det rundt deg. I tilrettelagt natur trenger man ikke ta ansvar, man kan stå utenfor og kikke inn, men man blir aldri en del av den, sier Bischoff.

- Men tilrettelagte stier kan vel hjelpe mange ut, som for eksempel eldre mennesker?

- Ja, men eldre sliter ofte med balansen. Slike stier vil bare gjøre balansen enda dårligere, fremfor naturstier der man får balansetrening.

Bischoff vil ha mindre fysisk tilrettelegging, og mener politikere bør åpne for naturopplevelser på en annen måte.

- Mer friluftsliv inn i skolen. Og jeg har stor tro på flere naturveiledere. Flere guidede grupper, så man har noen å gå sammen med som er trygge i naturen. Da ferdes man på steder man ellers ikke ville vært trygg, sier hun.

Å etterstrebe den amerikanske modellen i Norge, mener hun er det glade vanvidd.

- Den røde løperen skal rulles ut så fort vi er utenfor døren. Hvis denne form for forvaltning får spre seg i det norske landskap, så er vi på ville veier.

ola.halvorsen@dn.no

